

ODPORUČENIA NA TVORBU OBSAHU VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Podľa Zákona o podpore práce s mládežou sa na výkon špecializovaných činností v oblasti práce s mládežou vyžaduje akreditácia vzdelávacieho zariadenia. Výkon špecializovaných činností znamená cieľnú výchovno-vzdelávaciu činnosť, ktorá prináša nové vedomosti, zručnosti a postoje.

O akreditáciu môžete požiadať, ak váš vzdelávací program rozvíja prácu s mládežou v rôznych smeroch (mladí ľudia, mladí vedúci, mládežnícki lídri, pracovníci s mládežou a pod.).

Pred tým, ako vypracujete obsah vzdelávacieho programu, odporúčame vám prečítať si a koncipovať program podľa nasledujúcich informácií.

1. CIELE

Zamyslite sa nad cieľmi vášho vzdelávacieho programu a tiež nad tým, do akej úrovne chcete zasiahnuť vo vzdelávaní vašich účastníkov. Pre lepšiu orientáciu vám pomôžu nasledujúce riadky, prípadne odporučená literatúra.

Ciele výchovy a vzdelávania sa môžu medzi sebou odlišovať mierou všeobecnosti a významu. Dosiachnutie všeobecnejších cieľov je viazané na dosiahnutie celého radu čiastkových a etapovitých cieľov. Na druhej strane musia čiastkové ciele zodpovedať i vychádzať z cieľov všeobecnejších.

Pre posúdenie kvality vzdelávacieho programu by ste mali jednoznačne definovať stav osobnosti, správania sa vzdelávanej osoby, ktorý sa má dosiahnuť na konci výchovno-vzdelávacej činnosti, t. j. čo konkrétne sa má účastník naučiť, čo konkrétne má vedieť (ktoré konkrétne vedomosti, zručnosti, návyky, postoje, schopnosti, kompetencie si má osvojiť, do akej hĺbky a za akých podmienok).¹

Pri formulácii konkrétnych (špecifických) cieľov treba mať na zreteli, že existujú viaceré úrovne učenia. Keďže oblasť mládeže a práce s ňou zahŕňa veľké spektrum rôznych činností, od jednoduchých až po komplikované (zapamätanie informácií, ich aplikácia, a pod.), je tiež problematické určiť jednoduchý štandard na posudzovanie kvality a úrovne vzdelávacieho programu. Prosíme, prečítajte si nasledujúce informácie a pripravte obsah vášho vzdelávacieho programu na základe určenia cieľov vzdelávania a úrovne učenia (obtiažnosti). Pomôže nám to spoločne definovať a pochopiť ciele, kvalitu a výsledky vzdelávacieho programu, na ktorý žiadate akreditáciu.

Hlava, ruka, srdce

Pre potreby spracovania výchovného programu je dôležité vedieť, že ciele výchovy a vzdelávania sa rozdeľujú podľa psychických procesov učiacich sa účastníkov² :

¹ Hajdukova V., Pašková I.: *Výchovno-vzdelávacie ciele dostupné 18. augusta 2009 na <http://www.zvedaveslniecka.estranky.sk/clanky/dokumenty/vychovno-vzdelavacie-ciele>*

² Turek, I: *Didaktika technických predmetov. 2.vyd. Bratislava, SPN 1990, s. 76-94, s. 76-94*

😊 **Poznávacie** zahrňujúce oblasť vedomostí, intelektuálnych zručností (zbehlostí), poznávacích schopností (vnímanie, pamäť, myslenie a tvorivosť). Pretože prevažujú pri vzdelávaní, nazývajú sa tiež vzdelávacie ciele. (HLAVA)

❤️ **Postojové** zahrňujú citovú oblasť, oblasť postojov, hodnotovej orientácie a sociálno-komunikatívnych zručností, ich dosahovanie je hlavným zámerom výchovy (chápanej v užšom zmysle slova), a preto sa nazývajú tiež výchovné ciele. (SRDCE)

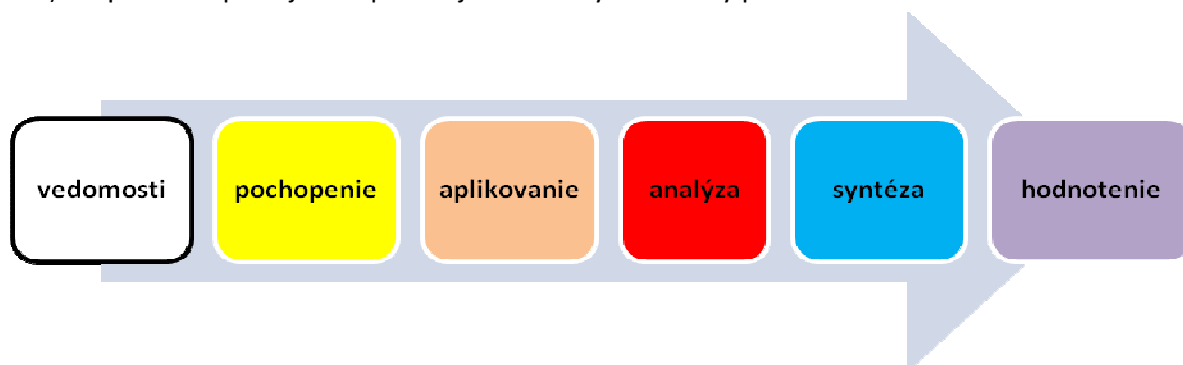
🖐️ **Psychomotorické** zahŕňajú oblasť motorických zručností a návykov za účasti psychických procesov **Rozvíjajú sa v predmetoch telesná výchova, pracovné aktivity, práce v dielňach – to čo sa za príklad...** . Sú hlavnou náplňou praktických činností. Nazývajú sa tiež **výcvikové ciele (RUKA)**

Konkrétny cieľ, ktorý popíšete v žiadosti pri každej téme, by mal jednoznačne definovať stav, ktorý má účastník dosiahnuť v týchto úrovniach! Výkon účastníka skúste pri formulácii špecifických cieľov opísať tzv. aktívnymi slovesami ktoré predstavujú pozorovateľnú činnosť (príloha 1).

2. DO AKEJ HĽBKY CHCEM ÍŠŤ SO SVOJIMI ÚČASTNÍKMI?

Ciele vzdelávania v uvedených oblastiach boli usporiadané do podoby taxonómie (hierarchie, postupnosti). Taxonómia cieľov má nám uľahčiť pomocou aktívnych slovies formuláciu vzdelávacích cieľov. Cieľom výchovy a vzdelávania môže byť osobitá úroveň (vek, schopnosti..) osvojenia si vedomostí, zručností a postojov. Pri takomto prístupe a za použitia taxonómie cieľov vieme zdefinovať podstatu zmeny v osobnosti účastníka, ktorú plánujeme dosiahnuť na konci vzdelávania.

V súčasnosti sú známe viaceré taxonómie cieľov, z ktorých pre prípravu vzdelávacieho programu môžeme zvoliť najjednoduchšie aplikovateľnú **Bloomovu taxonómiu**, ktorá zatrieďuje činnosti na **jednotlivé úrovne obtiažnosti preukázania výkonu od jednoduchej po náročnú (obrázok 2)** prostredníctvom slovies (zoznam slovies v prílohe). Platí tak pre kognitívnu oblasť, ako aj pre psychomotorické zručnosti a postoje. Ide o 6 základných úrovní, ktoré sú nižšie popísané v súvislosti s každou oblasťou. Predtým, ako vypíšete žiadosť, uvedomte si, akej oblasti sa váš program týka (HLAVA, RUKA, SRDCE, príp. kombinácia). Potom sa rozhodnite, do akej hĺbky chcete s účastníkmi ísť (nasledujúce vysvetlenie). Až potom naplánujte zodpovedajúce metódy a techniky práce.

(obrázok 2)

Príklady, ako možno chápať rôznu hĺbku cieľov v nadväznosti na ich formu:

 (HLAVA) Oblasť vedomostí

Aktívne slovesá pre oblasť vedomostí (sú vhodné na použitie ako definovanie CIEĽOV v časti žiadosti „Vzdelávacie osnovy“):

1. stupeň – vedomosti alebo schopnosti na získanie informácií

zostaviť
definovať
reprodukovať
určiť
označiť
vypísať
prispôbiť / porovnať
memorovať
pomenovať
objednať / usporiadať
rozoznať
pripomenúť si
zopakovať
reprodukovať
stanoviť / vyhlásiť

Vyvarujte sa slovesám:

vedieť
posudzovať
porozumieť
naučiť sa
pouvažovať o
premýšľať o
vyjadriť sa
uvedomiť si

2. stupeň – pochopenie alebo interpretácia informácií vlastnými slovami

zoradiť
popísať
diskutovať
vysvetliť
vyjadriť
uviesť príklad
určiť
uvádzať
vymedziť

parafrázovať
rozoznať
podať správu / urobiť zápis
prehlásiť
preskúmať
vybrať
roztriediť
povedať
preložiť

3. stupeň – aplikovanie alebo využívanie vedomostí v neznámej situácii

používať/uviesť do platnosti/aplikovať
vykonávať / uskutočňovať
vybrať si
dokázať / demonštrovať
dramatizovať
zamestnať / používať / upotrebiť
ilustrovať
tlmočiť / prekladať / predviesť

pôsobiť / pracovať / riadiť
pripravovať
vykonávať prax
urobiť zoznam / stanoviť lehotu
načrtnúť
riešiť
používať

4. stupeň – analýza alebo rozpísanie vedomostí na menšie a poukázanie na vzťahy medzi nimi

analyzovať
zhodnotiť
prepočítať
kategorizovať
porovnať
dať do protikladu
kritizovať
znázorniť graficky
rozlišovať

diskriminovať
rozlišovať / vyznačovať
preskúšať
experimentovať / robiť pokusy
inventarizovať / katalogizovať
načrtnúť
opýtať sa
vyskúšať / preveriť

5. stupeň – syntéza alebo spojenie dvoch častí: vedomostí a riešenie problému

usporiadať

zhromaždiť

sústredovať / zhromažďovať
kombinovať / zlučovať
zostavovať
konštruovať / zostaviť
tvoriť / vytvárať / ustanoviť / zriadiť
navrhnúť / zostrojiť / načrtnúť
vyvíjať / rozvíjať / zdokonaľovať
generovať
formulovať

riadiť/ovládať/zvládnuť/kontrolovať
organizovať
plánovať / projektovať
pripravovať / urobiť
navrhovať / zamýšľať
nastaviť / zoradiť / uplatniť
syntetizovať
písať / napísať / zapisovať

6. stupeň – hodnotenie alebo robenie rozhodnutí / posudkov na základe kritérií

zhodnotiť / odhadnúť
argumentovať / dokazovať
určiť / stanoviť / stanovovať
postihnúť / napadnúť
vybrať / vybrať si / zvoliť
prirovnávať/porovnávať/zrovnávať
ukončiť / uzavrieť / vyvodzovať
obhajovať / brániť sa
oceňovať / odhadnúť
ohodnotiť / zhodnotiť / vyhodnotiť

predviesť/interpretovať/vysvetliť
posudzovať/domnievať sa/usudzovať
dosvedčiť / oprávňovať / preukázať
predpovedať/predpokladať/predvídať
odhadnúť / klasifikovať / oceňovať
zaznamenávať/sledovať/dosiahnuť
vybrať / vybrať / vyvoliť
podporiť / prispievať / napomáhať
odhadovať / odhadnúť / hodnotiť

pôsobiť / ovplyvňovať
preukázať/opodstatniť správanie
udržiavať / zachovávať
servirovať / obsluhovať
podporovať / prispievať

(SRDCE) Oblasť postojov

Aktívne slovesá pre oblasť postojov - city, stanoviská, postoje (sú vhodné na použitie ako definovanie CIEĽOV v časti žiadosti „Vzdelávacie osnovy“):

1. stupeň – pozornosť / láskavosť

súhlasíť/chápať/akceptovať/prijať
priznať / pripustiť / reagovať
pokúsiť sa
preukázať výnosný obchod
venovať pozornosť / dávať pozor
všimnúť si / spozorovať
pripustiť/trpieť niekoho/znášať niečo

2. stupeň – odozva / reakcia

súhlasíť s / prijať niečo
odpovedať / reagovať
pomáhať / podporovať
starať sa o / mať záujem o
dorozumievať sa / komunikovať
prispôbiť sa / vyhovieť
podriaďiť sa
súhlasíť / dovoliť
prispieť / prispievať

3. stupeň – pripisovať hodnotu (alebo niečo hodnotiť)

adaptovať / uznávať / schváliť
prevziať zodpovednosť
vyvarovať sa / vyhnúť sa / zabrániť
chovať sa/správať sa/fungovať podľa
vybrať si / zvoliť si
zaväzovať sa / dopúšťať sa
žiadať / želať si
nesúhlasíť / neschvaľovať
preukázať vernosť / lojalitu
vyjadriť / vyjadrovať
pomôcť / pomáhať

Vyvarujte sa slovesám:

byť si vedomý
mať dobrý postoj
pouvažovať o

spolupracovať / spolupôsobiť
venovať sa
nasledovať / vyplývať
poslúchnuť / pridržať sa niečoho
zúčastniť sa
spontánne čítať / interpretovať
byť zodpovedný / kladne reagovať
navštíviť / zavítať
prihlásiť sa / zúčastniť sa dobrovoľne

iniciováť / zaviesť
skĺbiť / spojiť
ponúknuť / poskytnúť
chváliť
preferovať / uprednostňovať
odporovať / odolávať
vyhľadávať/hľadať/snažiť sa /usilovať
podieľať sa
zobraziť nejakú vec / záležitosť
zobraziť plynulé túžby
využiť zdroj na

4. stupeň – riešiť konflikt medzi hodnotami

prispôbiť / adaptovať
nastaviť / upraviť / usporiadať
argumentovať / hádať sa
usporiadať/dohodnúť sa/upraviť
vyrovnávať / udržiavať v rovnováhe
kategorizovať / utriediť
konceptualizovať / ponímať
formulovať
zoskupovať / usporiadať / triediť
organizovať
zoraďovať
teoretizovať

5. stupeň – integrovať hodnoty v systéme, ktorý kontroluje správanie

pôsobiť na
podporovať / zasadzovať sa o
vyzývať / nabádať
obhajovať sa / brániť sa / hájiť sa
dokázať pomocou príkladu

(RUKA) Oblasť zručností

Aktívne slovesá pre oblasť zručností: vykonanie, praktická činnosť (sú vhodné na použitie ako definovanie CIEĽOV v časti žiadosti „Vzdelávacie osnovy“):

1. stupeň – vnímanie (rozum rozhoduje, či je potrebné urobiť nejakú činnosť)

odhadnúť / zistiť / objaviť	vidieť / chápať / porozumieť
počuť / dozvedieť sa	vyčítať / pochopiť
načúvať / venovať pozornosť	zapáchať / cítiť vôňu
pozorovať / zbadať / všímať si	zistiť chuť / ochutnať
vnímať	pozeráť sa / obzerať / prezrieť si
poznať/uznávať/pripúšťať/zistiť	pozorovať / dohliadať

2. stupeň – pohotovosť / pripravenosť

prevziať hlavnú časť	držať / vydržať / usporiadať
smerovať	dosiahnuť / dokázať / docieľiť postoj
stáť / byť v platnosti	upevniť / zovrieť

3. stupeň – napodobiť alebo vykonať

odpísať	pracovať/pôsobiť/fungovať pod kontrolou
napodobniť / kopírovať / imitovať	praktizovať / vykonať
zdvojiť	opakovať / zreprodukovať
reprodukovať	opraviť
manipulovať s vedením/poradenstvom	vyskúšať / pokúsiť sa / snažiť sa

4. stupeň – vykonať samostatne

kompletizovať / dokončiť / zostavovať	urobiť / vytvoriť / vyhotoviť
prevádzať / viesť / vodiť	dosahovať
demonštrovať / dokázať	hrať
vykonať/vyhotoviť/spracovať	preukázať / ukázať

5. stupeň – vykonať automaticky

postupovať / pôsobiť	prekonať / zvládnuť
kontrolovať / regulovať	organizovať
usmerňovať	docieľiť
viesť / ovládať	zdokonaľiť
vynikať / prevyšovať	postupovať
vodiť/vykonávať/vykonať/predvádzať	zaoberať sa
riadiť	

6. stupeň – riešiť problémy

adaptovať/upravovať/prispôbovať	revidovať/skontrolovať/prepracovať
reorganizovať / preskupovať	vymeniť / meniť / striedať
meniť / pozmeniť / modifikovať	

7. stupeň – vytvoriť nové vzory / zobrazenia

navrhnuť / zostaviť / zostrojiť
vytvoriť / vzniknúť
kombinovať / zostaviť / skladať
komponovať / zostavovať
konštruovať / postaviť / vybudovať

3. AKO KONCIPOVAŤ ZÁVEREČNÚ SKÚŠKU?

Súčasťou žiadosti je aj popis záverečnej skúšky. Prosíme, popíšte, ako overíte u účastníkov, že ste dosiahli svoje stanovené ciele. Skúška môže mať písomnú alebo ústnu podobu alebo formu praktickej úlohy. Pri stanovení formy a obsahu skúšky vám pomôže nasledujúca schéma:

Obrázok č. 3

Ako dôkaz dosiahnutia štandardu by mala slúžiť objektívna a spoľahlivá skúška. Ak sa rozhodneme pre vzdelávacie štandardy, orientované na výstup, je nevyhnutné, aby boli k dispozícii: merateľné výsledky vzdelávania - ciele a kritériá požadovanej kvality cieľov, spoľahlivé a presné meracie prostriedky na overenie (zmeranie) dosiahnutia cieľov.

Obsahový štandard určuje akú vedomosť, zručnosť a schopnosť majú účastníci ovládať a prakticky používať. V podstate je to obsah vzdelávania v jednotlivých tematických oblastiach. Cieľom obsahového štandardu je zabezpečiť vyváženú štandardnú úroveň vzdelávania a zároveň predísť živelnosti (nesystematickosti) vo vzdelávaní účastníkov. Obsah vzdelávania nad stanovený rámec si vychovávateľ môže autonómne zvyšovať podľa špecifickej situácie na základe potrieb účastníkov aktivít a s ohľadom na špeciálne záujmy, schopnosti a ciele účastníkov.

Výkonový štandard je základné kritérium úrovne zvládnutia rozvoja vedomostí, zručností a schopností. Určuje kritériá úrovne zvládnutia obsahových štandardov. Sú to predpokladané zručnosti, vedomosti, a postoje ktoré má dosiahnuť účastník primerane svojim schopnostiam. Vymedzuje úroveň významných vedomostí, zručností a kompetencií, ktoré má účastník podľa očakávania preukázať po ukončení činnosti.

- čo má účastník vedieť(kognitívna oblasť),

- čomu musí porozumieť (kognitívna a afektívna oblasť),
- čo má urobiť (afektívna a psychomotorická oblasť), aby splnil úlohu a preukázal svoj výkon.

Výkonový štandard spĺňa tieto požiadavky ak je:

- konzistentný voči cieľom výchovného procesu,
- primeraný schopnostiam klienta (účastníka aktivít),
- jednoznačný vo svojej formulácii,
- kontrolovateľný a merateľný,
- produktom výchovného pôsobenia (nepopisuje proces výchovy),
- v súlade s úrovňou taxonómie.